

waarover advies was gevraagd en werd gegeven geleidelijk toe, maar tegelijk verloor de commissie haar volledige greep op de voortgang van het wetgevingsproces. Een uitzondering daarop was het ontwerp voor de verkeerswet tegen lintbebouwing (1937), waarvoor de commissie in 1931 werd uitgebreid.

De toevoeging van art. 5a aan de waterstaatswet 1900, handelende over de instelling van de Raad van de waterstaat (1950), was buiten de commissie om voorbereid; de Staatscommissie werd ondanks tegenstribbelen een vaste commissie van de Raad. De organisatorische verandering bracht echter ook verbetering: het secretariaat van de Raad van de waterstaat nam het voordien onbezoldigde bureauwerk van de commissie voor zijn rekening. Hoewel de commissie in de volgende jaren soms geheel werd gepasseerd — onder andere bij het ontwerp voor de Deltawet —, werd ze in 1965 weer actief betrokken bij de voorbereiding van wetgeving op het terrein van verkeer en waterstaat. Neerslag hiervan is haar inbreng in de ontgrondingenwet (1965), de uitwerking van art. 5 van de Deltawet (1969) en de Deltaschadewet (1971). Sederdien heeft de commissie zich een vaste plaats verworven naast de afdeling waterstaat van het departement. A. Warburg en H. van Rossum belichten op andere wijze de rol van de commissie.

In de overige twee delen 'Actueel waterstaatsrecht: een bonte schakering van aspecten' en 'Waterstaatsrecht en Staatscommissie: perspectieven' schetsen elf respectievelijk vier auteurs de bestuurlijke organisatie van de waterstaatszorg en de vooruitzichten voorde werkzaamheden van de Staatscommissie, die als onafhankelijk adviesorgaan zal blijven bestaan.

A. L. Hempenius

R. Heyting, *Tussen nationalisme en internationalisme. De Britse en Nederlandse sociaal-democratie, de nationale staat en de Europese integratie* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 1992; Arnhem: Gouda Quint, Deventer. Kluwer, 1992, 541 blz., f85,-, ISBN 90 268 2279 0, ISSN 0922-8276).

Deze dissertatie beoogt een verklaring te leveren voor 'het verschillend denken over de Europese integratie in de Britse en Nederlandse sociaal-democratie' (2). De auteur onderneemt daartoe een speurtocht naar de lange historie van beide bewegingen, waarbij zeer in het bijzonder de waardering voor het staatkundig bestel centraal staat. Wat geleverd wordt, is niet minder dan een uitermate gedetailleerde politieke geschiedenis van de Britse en Nederlandse sociaal-democratie die — zeker qua concreet feitenmateriaal — bijzonder waardevol moet worden geacht en welke gebaseerd is op een indrukwekkende hoeveelheid literatuur. Enigszins bevreemdend is overigens dat de studie naast het opgenomen personenregister geen zakenregister bevat wat, gezien de nadruk op het concreet-informatieve niveau, toch voor de hand had gelegen.

Het omvangrijke kwantitatieve karakter van de studie is ingebed in een theoretisch kader dat in wezen als nogal pover moet worden gekenschetst. Het centrale theoretische concept is dat van het zogenaamde instrumentalisme, waarmee geduid wordt op de mate waarin het onderscheiden staatkundig bestel in beide landen dienstig is of kan zijn aan sociaal-democratische hervormingsplannen (2). Dit verengt de interpretatie van de koers der sociaal-democratische partijen tot het formeel-politieke niveau en negeert (grotendeels) de vaak verreichende invloed van economische en culturele factoren. De liquidatie van vrijwel alle non-politieke invloeden heeft inderdaad als voordeel, dat een simpele verklaring kan worden geleverd voor de onderscheiden houding van de Britse en Nederlandse sociaal-democratie tegenover de Europese integratie. In

wezen komt het 'verklaringsmodel' erop neer, dat het verschillend karakter van het kiesstelsel in beide landen de ultieme verklaringgrond vormt voor enerzijds de weerzin van Labour jegens en anderzijds het enthousiasme van de PvdA voor 'Europa'. De Engelse sociaal-democraten kunnen dankzij het vigerende districtenstelsel, aan de macht zijnde, het eigen politieke program uitvoeren en vrezen een belemmering bij een inbedding in het Europese bestel. De PvdA is daarentegen gebonden aan compromissen met de confessionelen en ziet daarom integendeel voordelen bij een Europese inperking van wat als een pijnlijke inklemming wordt ervaren. Dat de koers van beide sociaal-democratische bewegingen in hoge mate gedragen wordt door het economisch getij, de onderscheiden historische ontwikkeling van beide landen, culturele en in het bijzonder godsdienstige invloeden en de wording van een 'sociaal kapitalisme', waar de sociaal-democratie zich hecht mee verbindt, komt bij Heyting slechts terloops aan de orde. Geheel in stijl ontbreekt een meer theoretische of reflexieve conclusie en de gepresenteerde 'Samenvatting' doet wat ze belooft: het recapituleren van het voorgaande, zonder enige verderreikende pretentie.

Ofschoon de werklust van de auteur bewondering afdwingt en, zoals gezegd, op het niveau van concreet feitenmateriaal veel heeft opgeleverd, kan men zich in gemoede afvragen of bovenvermelde probleemstelling een beantwoording vergt volgens de lange historische lijnen die de auteur presenteert. Het had voor de hand gelegen de vooroorlogse ontwikkeling van beide sociaal-democratische partijen in een beknopte en interpretatieve samenvatting weer te geven, om vervolgens uitgebreid op de ontwikkelingen na de oorlog in te gaan die — ook volgens de auteur zelf — in veel opzichten van beslissend belang zijn geweest voor de Europese integratie. Een te groot deel van de historische exercitie van Heyting is nauwelijks of slechts indirect relevant voor de beantwoording van zijn probleemstelling en had beter achterwege kunnen blijven.

De auteur suggereert weliswaar een waardevrije studie te verrichten, maar blijkt in feite gevangen in eigen opvallende (voor)oordelen. Zo gaat zijn sympathie zeker niet uit naar de marxistische stroming binnen de sociaal-democratie en hij spreekt ongenueanceerd van 'de dogma's van Marx' (155) en rept al even onbekommerd van 'de steile marxisten' in de SDAP (168). De antipode is het als vanzelfsprekend steunen van de teloorgang van het revolutionaire, anti-kapitalistische concept van de sociaal-democratische arbeidersbeweging. Ook lijkt de Europese integratie bij voorbaat als een hoog goed te worden opgevat en ontbreekt elke kritische evaluatie van ontstaan en kenmerken ervan. Typeert de studie zich hiermee door een eenzijdig formeel-juridisch onderzoekskader en door vertekende impliciete waardeoordelen, tevens mag gezegd dat de noeste Sisyphus-arbeid van de auteur een waardevol overzicht heeft opgeleverd over de relatie van de Britse en Nederlandse sociaal-democratie tot de nationale staat en de Europese gemeenschap.

M. H. J. Buiting

O. Steens, *Rooms en studentikoos. Vriendschap, geloof en wetenschap in de Rooms-Katholieke Studenten Vereniging 'Sanctus Thomas Aquinas' te Amsterdam 1896-1980* (Amsterdam: Stadsuitgeverij, 1993, 486 blz., f69,50, ISBN 90 5366 026 7).

In 1896 verenigde een aantal Amsterdamse student-leden van de katholieke vereniging 'Geloof en Wetenschap' zich in een aparte studenten-dispuutkring. Daaruit ontstond in 1900 de katholieke studentenvereniging 'Thomas'. De nieuwe vereniging was aanvankelijk vooral een studieclub, maar ontwikkelde zich tussen 1900 en 1917 tot een traditionele studentenvereniging